

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

O‘QUVCHILARDA MILLIY VATANPARVARLIK TUYG‘USINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI: MAKTAB MASLAHATCHILARI MISOLIDA

Begmatova Nasiba Safarbayevna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

mustaqil izlanuvchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22302672>

Ключевые слова: milliy vatanparvarlik, vatanparvarlik tarbiyasi, maktab maslahatchisi, o‘quvchi, milliy o‘zlik, tarixiy xotira, fuqarolik mas’uliyati, aksiologik yondashuv, ijtimoiy faollik, loyiha faoliyati, pedagogik model, refleksiya.	Аннотация. Mazkur maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablari o‘quvchilarida milliy vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning pedagogik asoslari maktab maslahatchilari faoliyati misolida ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqot muammosi vatanparvarlik tarbiyasining an’anaviy tadbirlar tizimi bilan chegaralanib qolishi, o‘quvchining milliy qadriyatlarni anglashidan ularni shaxsiy e’tiqod va ijtimoiy faoliyatga aylantirish mexanizmlarining yetarlicha tizimlashtirilmaganligi bilan belgilanadi. Tadqiqotning maqsadi maktab maslahatchisi faoliyati orqali o‘quvchilarda milliy vatanparvarlikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini aniqlash va ilmiy-metodik modelini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda tizimli, aksiologik, shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga asoslangan, kompetensiyaviy va refleksiv yondashuvlardan foydalanilgan. Nazariy tahlil asosida milliy vatanparvarlikning kognitiv, emotsional-qadriyatli, motivatsion, faoliyatli va refleksiv komponentlari aniqlashtirildi. Maktab maslahatchisining mentorlik, moderatorlik, konsultativ, diagnostik va tashkiliy funksiyalari vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik resurslari sifatida asoslandi. Natijada “diagnostika – motivatsiya – qadriyatli mazmun – ijtimoiy faoliyat – refleksiya – baholash – korreksiya”
---	--

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

	tamoyiliga asoslangan mualliflik modeli taklif etildi. Modelning o‘ziga xosligi o‘quvchining milliy qadriyatlar haqidagi bilimni real ijtimoiy foydali faoliyat bilan bog‘lashdan iborat. Maqolada pedagogik shart-sharoitlar, shakl va metodlar, mezonlar hamda kutiladigan natijalar tizimlashtirilgan. Tadqiqot natijalari maktab maslahatchilari faoliyatini metodik ta‘minlash, o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish va vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini baholash uchun amaliy ahamiyatga ega.
--	---

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta‘limning vazifasi faqat o‘quvchilarga akademik bilim berishdan iborat bo‘lmay, ularda jamiyat hayotida mas‘uliyatli ishtirok etish, o‘z qadriyatlarini anglash, boshqa insonlarning huquq va qarashlariga hurmat bilan munosabatda bo‘lish hamda ijtimoiy muammolarni hal etishda faol pozitsiyani egallash kompetensiyalarini shakllantirishni ham qamrab olmoqda. UNESCO fuqarolik ta‘limida bilim, ko‘nikma, qadriyat va munosabatlarning o‘zaro uyg‘unligiga alohida e‘tibor qaratadi [1].

Mazkur jarayonda milliy vatanparvarlik alohida pedagogik ahamiyat kasb etadi. Chunki shaxsning jamiyatga, davlatga va insoniyatga munosabati uning tarixiy-madaniy ildizlarini anglash, milliy qadriyatlarni qadrlash hamda jamiyat manfaatlari uchun mas‘uliyatni his etishi bilan chambarchas bog‘liq. Biroq milliy vatanparvarlikni faqat davlat ramzlarini bilish, tarixiy sanalarni yod olish yoki bayram tadbirlarida ishtirok etish bilan chegaralash zamonaviy pedagogik talablarga to‘liq javob bermaydi. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta‘lim va tarbiya jarayonining shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo‘naltirilishi muhim vazifa sifatida belgilangan [2]. Shu nuqtayi nazardan, o‘quvchida Vatanga muhabbat, milliy o‘zlikni anglash, fuqarolik mas‘uliyati va ijtimoiy faollikni shakllantirish umumiy ta‘limning tarbiyaviy vazifalaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Bizningcha, milliy vatanparvarlik — **o‘quvchining o‘z Vatanining tarixi, tili, madaniyati va milliy qadriyatlarini anglash, ularga ijobiy munosabat bildirish,**

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Vatan taqdiriga daxldorlikni his qilish va jamiyat manfaatlari uchun amaliy faoliyat olib borishga tayyorligining integrativ shaxsiy sifatidir.

Mazkur ta’rifda o‘zaro bog‘liq besh jihat mavjud: bilim, qadriyatli munosabat, motivatsiya, faoliyat va refleksiya. Demak, o‘quvchida vatanparvarlikning shakllanganligi uning “Vatan haqida nima bilishi” bilangina emas, balki “Vatanga qanday munosabatda bo‘lishi”, “Vatan uchun nima qila olishi” va “amalga oshirgan faoliyatini qanday baholashi” bilan ham belgilanadi.

O‘zbekistonda maktabdan tashqari ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqishga qaratilgan islohotlar mazkur masalani yangi pedagogik nuqtayi nazardan o‘rganish uchun imkoniyat yaratmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 8-sentabrdagi PQ–277-son “Maktabdan tashqari ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorida “Kelajak” markazlarining umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlaridagi vertikal tizimini joriy etish maqsadida o‘quvchilar tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha **maktab maslahatchisi lavozimini joriy etish** belgilangan [3].

Mazkur qarorning ijrosini ta’minlash doirasida Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligining 2025-yil 30-sentabrdagi 368-son buyrug‘i bilan maktab maslahatchilarining faoliyati, jumladan, ularning malaka tavsiflari va faoliyatini tashkil etish bilan bog‘liq hujjatlar tasdiqlangan [4].

Shu jihatdan maktab maslahatchisi faoliyatini o‘quvchilarning ijtimoiy tashabbuslarini pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlash, ularni loyiha, klub, debat, tadqiqot va boshqa ijtimoiy foydali faoliyatlarga jalb etishning muhim pedagogik resursi sifatida o‘rganish dolzarb hisoblanadi.

Tadqiqotning asosiy ilmiy muammosi quyidagicha ifodalanadi: **maktab maslahatchisi faoliyatining tashkiliy imkoniyatlarini o‘quvchilarda milliy vatanparvarlikni shakllantirishning maqsadli, tizimli va natijaga yo‘naltirilgan pedagogik mexanizmiga qanday aylantirish mumkin?**

ADABIYOTLAR TAHLILI

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Vatanparvarlik tarbiyasi ko‘p qirrali pedagogik hodisa bo‘lib, uning mazmuni tarixiy, ijtimoiy, madaniy va psixologik omillar bilan belgilanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili vatanparvarlikni shakllantirishda qadriyatli, fuqarolik-faoliyat va shaxsiy-refleksiv yondashuvlarning muhimligini ko‘rsatadi.

Grevzeva va Tsiulina fuqarolik-vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini ta‘minlashda ijtimoiy-pedagogik shart-sharoitlarning muhimligini asoslaydi [5]. Mavlyanov tadqiqotlarida vatanparvarlik tarbiyasi metodikasini takomillashtirish bilan bir qatorda pedagogning shaxsiy namunasining ahamiyati ko‘rsatib berilgan [6; 7].

Shikanova, Kuznetsova va Kuznetsova tadqiqotlarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining vatanparvarlik tarbiyasi qadriyat-ma‘no kompetensiyalarining shakllanishi bilan bog‘liq holda tahlil qilingan [8]. Kurochkin va Podymova esa yuqori sinf o‘quvchilarida vatanparvarlikni shakllantirish uchun tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarni optimallashtirish zarurligini ta‘kidlaydi [9].

O‘zbek pedagogik tadqiqotlarida ham milliylik asosida Vatanga muhabbat tuyg‘usini shakllantirish, milliy qadriyatlar va tarbiyaviy mexanizmlarning o‘rni yoritilgan. Xususan, Qadamboyeva talabalarda milliylik asosida Vatanga muhabbat tuyg‘usini shakllantirish mexanizmlarini tahlil qiladi [10].

Peresada maktabdan tashqari faoliyat orqali fuqarolik identifikatsiyasini shakllantirish imkoniyatlarini tadqiq etib, tarbiyaviy faoliyatning o‘quvchining shaxsiy ijtimoiy pozitsiyasini rivojlantirishdagi roliga e‘tibor qaratadi [11].

Xalqaro pedagogik tajribada ta‘lim orqali o‘quvchilarning bilimlari bilan bir qatorda qadriyatlari, ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalari va amaliy xatti-harakatlarini rivojlantirishga e‘tibor kuchaymoqda. UNESCO global fuqarolik ta‘limini bilim, ko‘nikma, qadriyat va munosabatlarning rivojlanishi bilan bog‘laydi [1]. 2023-yilda qabul qilingan UNESCO tavsiyasida esa ta‘lim o‘quvchilarni o‘z hamjamiyatlarida ijobiy o‘zgarishlar agentiga aylantirishga xizmat qilishi kerakligi ta‘kidlangan [12].

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Mazkur manbalar tahlili vatanparvarlik tarbiyasida “**bilim → munosabat → motivatsiya → faoliyat → refleksiya**” zanjirining uzviyligi muhim metodologik tamoyil ekanligini ko‘rsatadi.

Biroq maktab maslahatchisi faoliyatini ushbu zanjirni amalga oshiruvchi maxsus pedagogik mexanizm sifatida ilmiy asoslash masalasi alohida tadqiqotni talab qiladi. Mazkur maqolaning ilmiy yangiligi aynan shu bo‘shliqni to‘ldirishga yo‘naltiriladi. Tadqiqotning metodologik asosini oltita o‘zaro bog‘liq yondashuv tashkil etadi.

1. Tizimli yondashuv

Milliy vatanparvarlik tarbiyasi maqsad, mazmun, metod, vosita, subyekt, jarayon va natijalarning o‘zaro bog‘liq tizimi sifatida qaraladi.

2. Aksiologik yondashuv

Vatanparvarlik o‘quvchining shaxsiy qadriyatlar tizimida Vatan, milliy madaniyat, tarixiy xotira, tinchlik, hamjihatlik va fuqarolik mas’uliyatining o‘rnini anglash orqali shakllanadi.

3. Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv

Har bir o‘quvchining qiziqishi, qobiliyati, hayotiy tajribasi va individual rivojlanish xususiyatlari hisobga olinadi.

4. Faoliyatga asoslangan yondashuv

Vatanparvarlikni shakllantirishning asosiy mezonini o‘quvchining real faoliyatidir. Shu sababli o‘quvchi loyiha, klub, debat, tadqiqot, ijtimoiy va madaniy tashabbuslarda faol ishtirok etadi.

5. Kompetensiyaviy yondashuv

Milliy vatanparvarlik fuqarolik, kommunikativ, ijtimoiy, axborot va loyihaviy kompetensiyalar bilan bog‘liq holda rivojlantiriladi.

6. Refleksiv yondashuv

O‘quvchi amalga oshirgan faoliyatini tahlil qiladi, o‘zining Vatan va jamiyat oldidagi mas’uliyatini anglaydi hamda keyingi faoliyati uchun xulosa chiqaradi.

MILLIY VATANPARVARLIKNING STRUKTURAVIY MODELI

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Nazariy tahlil asosida milliy vatanparvarlikning quyidagi strukturaviy modeli ishlab chiqildi:

Kognitiv komponent → Emotsional-qadriyatli komponent → Motivatsion komponent → Faoliyatli komponent → Refleksiv komponent.

Kognitiv komponent

O‘quvchining O‘zbekiston tarixi, milliy madaniyat, buyuk ajdodlar merosi, davlat ramzlari, milliy urf-odatlar va zamonaviy taraqqiyot haqidagi bilimlarini qamrab oladi.

Emotsional-qadriyatli komponent

O‘quvchining Vatanga muhabbati, milliy g‘ururi, tarixiy merosga hurmati, milliy o‘zligini qadrlashi va Vatan taqdiriga daxldorlik hissini ifodalaydi.

Motivatsion komponent

O‘quvchining jamiyatga foydali bo‘lish, o‘z bilim va qobiliyatlarini Vatan ravnaqiga yo‘naltirish, tashabbus ko‘rsatish istagini ifodalaydi.

Faoliyatli komponent

O‘quvchining ijtimoiy, madaniy, ekologik, ijodiy, sport va loyiha faoliyatidagi real ishtirokini qamrab oladi.

Refleksiv komponent

O‘quvchining o‘z faoliyati natijalarini tahlil qilishi, muvaffaqiyat va kamchiliklarini aniqlashi hamda keyingi faoliyatiga xulosa chiqarishini ifodalaydi.

Ilmiy jihatdan muhim xulosa shundan iboratki, ushbu komponentlardan birining yuqori darajada rivojlanganligi milliy vatanparvarlikning to‘liq shakllanganligini anglatmaydi. Masalan, o‘quvchi tarixiy bilimlarga ega bo‘lishi mumkin, biroq ijtimoiy faol bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli integrativ ko‘rsatkichdan foydalanish maqsadga muvofiq.

MAKTAB MASLAHATCHISINING PEDAGOGIK FUNKSIYALARI

PQ-277-son qarorida maktab maslahatchisi lavozimining o‘quvchilar tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘lanishi ushbu faoliyatni o‘quvchilarning

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

ijtimoiy faolligini rivojlantirishning muhim institutsional mexanizmi sifatida ko‘rib chiqish imkonini beradi [3].

Maktab maslahatchisi milliy vatanparvarlikni shakllantirish jarayonida quyidagi pedagogik funksiyalarni bajarishi mumkin:

Funksiya	Mazmuni
Diagnostik	O‘quvchilarning qiziqishi, qadriyatlari va ijtimoiy faolligini aniqlash
Motivatsion	O‘quvchilarni ijtimoiy foydali faoliyatga rag‘batlantirish
Konsultativ	O‘quvchilarning loyiha va tashabbuslariga maslahat berish
Moderatorlik	Guruh va jamoaviy faoliyatni muvofiqlashtirish
Tashkiliy	Klub, loyiha, debat, uchrashuv va aksiyalarni tashkil etish
Mentorlik	O‘quvchining individual rivojlanish yo‘lini qo‘llab-quvvatlash
Refleksiv	Faoliyat natijalarini tahlil qilishga yo‘naltirish
Hamkorlik	Oila, mahalla, muzey, kutubxona va boshqa ijtimoiy institutlar bilan aloqa o‘rnatish

Bu funksiyalar maktab maslahatchisini oddiy “tadbir tashkilotchisi”dan **o‘quvchining ijtimoiy tashabbuslarini pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlovchi subyekt** darajasiga olib chiqadi.

MUALLIFLIK PEDAGOGIK MODEL

Tadqiqotning asosiy ilmiy natijasi sifatida maktab maslahatchisi faoliyati asosida milliy vatanparvarlikni shakllantirishning quyidagi modeli taklif etiladi.

1. Diagnostik bosqich

O‘quvchilarning boshlang‘ich holati aniqlanadi.

Metodlar: anketa, suhbat, kuzatuv, mini-test, o‘zini baholash.

2. Motivatsion bosqich

O‘quvchilarda Vatanga daxldorlik va ijtimoiy foydali bo‘lish motivlari rivojlantiriladi.

Metodlar: muammoli savollar, motivatsion suhbat, uchrashuv, debat, videomaterial.

3. Qadriyatli-mazmuniy bosqich

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Milliy tarix, madaniyat, til, adabiyot, san'at, ajdodlar merosi va zamonaviy taraqqiyot masalalari o'rganiladi.

Shakllar: tarixiy uchrashuv, muzey mashg'uloti, kitobxonlik klubi, “Ajdodlar merosi” loyihasi.

4. Faoliyatli bosqich

O'quvchi o'zlashtirgan qadriyatlarini real faoliyatda namoyon etadi.

Shakllar: loyiha, ekologik aksiya, xayriya, obodonlashtirish, madaniy tadbir, debat, volontyorlik.

5. Refleksiv bosqich

O'quvchi o'z faoliyati natijasini tahlil qiladi.

Refleksiv savollar:

- Men nimani o'rgandim?
- Mening faoliyatim kimga foyda berdi?
- Men Vatanim uchun qanday ish qila olaman?
- Keyingi faoliyatimda nimani yaxshilashim kerak?

6. Baholash bosqichi

Kognitiv, qadriyatli, motivatsion, faoliyatli va refleksiv mezonlar asosida natija aniqlanadi.

7. Korreksion bosqich

Diagnostika natijasida aniqlangan kamchiliklarga muvofiq individual va guruhiiy pedagogik ta'sir choralarini belgilash amalga oshiriladi.

Mazkur modelning umumiy mantiqiy ketma-ketligi:

Diagnostika → Motivatsiya → Qadriyatli mazmun → Faoliyat → Refleksiya → Baholash → Korreksiya.

PEDAGOGIK SHART-SHAROITLAR

Maktab maslahatchisi faoliyatining samaradorligi quyidagi pedagogik shart-sharoitlar ta'minlanganda oshadi.

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Birinchi shart — maqsadning aniqligi. Milliy vatanparvarlik tarbiyasi maktab maslahatchisi faoliyatining alohida yo‘nalishi sifatida aniq maqsad va kutiladigan natijalarga ega bo‘lishi kerak.

Ikkinchi shart — o‘quvchi subyektligini ta’minlash. O‘quvchi tayyor tadbir ishtirokchisi emas, balki g‘oya ishlab chiqadigan, qaror qabul qiladigan va natijani baholaydigan faol subyekt bo‘lishi lozim.

Uchinchi shart — real faoliyatga yo‘naltirish. Har bir nazariy mavzu amaliy faoliyat bilan yakunlanishi maqsadga muvofiq.

To‘rtinchi shart — milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi. Milliy vatanparvarlik boshqa xalqlarga qarama-qarshi qo‘yilmasligi, balki bag‘rikenglik, tinchlik, inson qadr-qimmatini va o‘zaro hurmat bilan uyg‘unlashishi kerak. UNESCOning 2023-yilgi tavsiyasida ham ta’limning inson huquqlari, tinchlik, hamkorlik, global fuqarolik va barqaror rivojlanish bilan uzviy bog‘liqligi ta’kidlangan [12].

Beshinchi shart — refleksiv muhit. O‘quvchiga o‘z faoliyatini baholash imkoniyati berilishi kerak.

Oltinchi shart — hamkorlik muhiti. Maktab maslahatchisi ota-ona, sinf rahbari, fan o‘qituvchisi, mahalla, kutubxona, muzey va madaniyat muassasalari bilan hamkorlik qilishi zarur.

MILLIY VATANPARVARLIKNI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI METODLARI

“Mahallam tarixi” loyihasi

O‘quvchilar mahallaning tarixi, mashhur kishilari, tarixiy obyektlari va qadriyatlari haqida ma’lumot to‘playdi. Natijada elektron albom, video, taqdimot yoki xarita yaratadi.

Pedagogik natija: tarixiy xotira + tadqiqotchilik + kommunikativ kompetensiya.

“Vatan uchun mening tashabbusim”

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

O‘quvchi maktab yoki mahalla hayotidagi muammoni aniqlaydi va uning yechimi bo‘yicha kichik loyiha ishlab chiqadi.

Pedagogik natija: mas’uliyat + tashabbus + muammoni hal qilish.

“Ajdodlar izidan”

O‘quvchilar buyuk allomalar, davlat arboblari, olimlar, ijodkorlar va zamonaviy yurtdoshlar faoliyatini o‘rganadi.

Pedagogik natija: milliy g‘urur + tarixiy xotira + motivatsiya.

“Vatanparvarlik — amalda”

Har bir o‘quvchi bir oy davomida kamida bitta ijtimoiy foydali tashabbusni amalga oshiradi.

Pedagogik natija: vatanparvarlikni kundalik xulq-atvorga aylantirish.

“Milliy qadriyatlar media-laboratoriyasi”

O‘quvchilar milliy qadriyatlar haqida podkast, videorolik, infografika, elektron jurnal yoki qisqa hujjatli film yaratadi.

Pedagogik natija: milliy qadriyat + raqamli kompetensiya + ijodkorlik.

BAHOLASH MEZONLARI

Milliy vatanparvarlikning shakllanganlik darajasini quyidagi mezonlar asosida baholash taklif etiladi:

Mezon	Yuqori daraja	O‘rta daraja	Quyi daraja
Kognitiv	Tizimli va chuqur bilim	Asosiy bilim mavjud	Bilim yuzaki
Qadriyatli	Barqaror ijobiy munosabat	Ijobiy, lekin beqaror	Munosabat sust
Motivatsion	Mustaqil tashabbus ko‘rsatadi	Rag‘bat bilan faol	Tashabbus kam
Faoliyatli	Muntazam ijtimoiy faol	Vaqti-vaqti bilan ishtirok etadi	Faolligi past

**“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO
TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”**

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Refleksiv	Faoliyatini mustaqil tahlil qiladi	Qisman tahlil qiladi	Refleksiya shakllanmagan
-----------	---------------------------------------	----------------------	-----------------------------

Shartli ravishda integrativ baholash ko‘rsatkichi quyidagi formula asosida aniqlanishi mumkin:

$$MV = (K + Q + M + F + R) / 5$$

bu yerda:

MV — milliy vatanparvarlikning integrativ ko‘rsatkichi;

K — kognitiv komponent;

Q — qadriyatli komponent;

M — motivatsion komponent;

F — faoliyatli komponent;

R — refleksiv komponent.

Mazkur formula keyingi tajriba-sinov tadqiqotida statistik jihatdan tekshirilishi va tegishli validatsiyadan o‘tkazilishi lozim. Shu sababli uni hozircha **mualliflik diagnostik modeli** sifatida baholash maqsadga muvofiq.

ILMIY YANGILIK

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagi natijalarda namoyon bo‘ladi:

1. “Milliy vatanparvarlik” tushunchasining pedagogik mazmuni o‘quvchining milliy o‘zlikni anglashi, qadriyatli munosabati, Vatanga daxldorlik motivatsiyasi, ijtimoiy faoliyati va refleksiyasining integrativ birligi sifatida aniqlashtirildi.
2. Milliy vatanparvarlikning **kognitiv, emotsional-qadriyatli, motivatsion, faoliyatli va refleksiv** komponentlari o‘zaro bog‘liq tizim sifatida asoslandi.
3. Maktab maslahatchisining diagnostik, motivatsion, konsultativ, moderatorlik, mentorlik, tashkiliy va refleksiv funksiyalari vatanparvarlik tarbiyasining pedagogik mexanizmlari sifatida tizimlashtirildi.

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

4. O‘quvchilarda milliy vatanparvarlikni shakllantirishning **“diagnostika – motivatsiya – qadriyatli mazmun – faoliyat – refleksiya – baholash – korreksiya”** modeli ishlab chiqildi.
5. Milliy vatanparvarlikni baholashda faqat bilim ko‘rsatkichlariga emas, balki o‘quvchining qadriyatli munosabati, motivatsiyasi, real faoliyati va refleksiyasiga asoslanish taklif etildi.
6. Milliy vatanparvarlikni shakllantirishning muhim pedagogik shartlari sifatida o‘quvchi subyektligini ta‘minlash, faoliyatga yo‘naltirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi, hamkorlik muhiti va refleksiv pedagogik muhit belgilandi.

TADQIQOTNING AMALIY AHAMIYATI

Tadqiqot natijalari asosida maktab maslahatchilari uchun milliy vatanparvarlik tarbiyasiga yo‘naltirilgan metodik kompleks ishlab chiqish mumkin. Ushbu kompleks quyidagi tarkibiy qismlarni qamrab oladi:

- diagnostik materiallar;
- loyiha topshiriqlari;
- debat mavzulari;
- tarixiy-ma‘rifiy uchrashuv ssenariylari;
- ijtimoiy tashabbuslar banki;
- refleksiv kundalik;
- o‘quvchi portfoliolarini baholash mezonlari;
- ota-ona va mahalla bilan hamkorlik dasturi.

Mazkur metodik kompleks maktab maslahatchisi faoliyatining “tadbirlar yig‘indisi” shaklidan **maqsadli pedagogik tizim** shakliga o‘tishiga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqotning muhim nazariy xulosasi shundan iboratki, milliy vatanparvarlikni shakllantirishda pedagogik ta‘sirning samaradorligi o‘quvchining faoliyatdagi subyektlik darajasiga bog‘liq.

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

Anʼanaviy yondashuvda pedagog asosiy faol subyekt, oʻquvchi esa tadbir ishtirokchisi sifatida namoyon boʻladi. Taklif etilayotgan modelda esa oʻquvchi faoliyatni rejalashtiradi, vazifalarni taqsimlaydi, muammoni hal qiladi, natijani taqdim etadi va oʻz faoliyatini baholaydi.

Masalan, “Mahallam tarixi” loyihasida oʻquvchi:

muammoni aniqlaydi → maʼlumot izlaydi → katta avlod vakillari bilan suhbatlashadi → maʼlumotni tahlil qiladi → raqamli mahsulot yaratadi → taqdimot qiladi → oʻz faoliyatini refleksiya qiladi.

Ushbu jarayonda bir vaqtning oʻzida tarixiy bilim, milliy identifikatsiya, kommunikativ kompetensiya, tashabbuskorlik va fuqarolik masʼuliyati rivojlanadi. Demak, vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi “qancha tadbir oʻtkazildi?” degan savoldan koʻra **“oʻquvchida qanday shaxsiy va faoliyatga oid oʻzgarish yuz berdi?”** degan savol orqali baholanishi maqsadga muvofiq.

Mazkur yondashuv xalqaro fuqarolik taʼlimining zamonaviy konsepsiyalari bilan hamohangdir. UNESCO global fuqarolik taʼlimida bilim bilan bir qatorda qadriyatlar, ijtimoiy koʻnikmalar va amaliy harakatga tayyorgarlikni rivojlantirishni muhim deb belgilaydi [1]. UNESCOning 2023-yilgi tavsiyasida esa taʼlim oluvchilarning bilim, qadriyat, munosabat, koʻnikma va xulq-atvorini rivojlantirish hamda ularni jamiyatda ijobiy oʻzgarishlar agentiga aylantirishga xizmat qiluvchi taʼlim muhiti zarurligi qayd etilgan [12].

XULOSA

Oʻquvchilarda milliy vatanparvarlik tuygʻusini shakllantirish murakkab, uzluksiz va koʻp komponentli pedagogik jarayon hisoblanadi. Mazkur jarayonni samarali tashkil etish uchun vatanparvarlikni faqat Vatan haqidagi bilim yoki unga boʻlgan hissiy munosabat sifatida emas, balki bilim, qadriyat, motivatsiya, faoliyat va refleksiyaning integrativ birligi sifatida talqin qilish zarur.

Tadqiqot natijasida maktab maslahatchisi faoliyati milliy vatanparvarlik tarbiyasini tashkil etishning muhim pedagogik resursi ekanligi asoslandi. Maktab

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

maslahatchisi o‘quvchining tashabbusini qo‘llab-quvvatlash, uni loyiha va ijtimoiy faoliyatga jalb qilish, maslahat berish, faoliyatni muvofiqlashtirish va refleksiyaning tashkil etish orqali vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshirishi mumkin.

Tadqiqot doirasida taklif etilgan modelning markaziy g‘oyasi — **“Vatan haqida bilishdan Vatan uchun harakat qilishga”** o‘tish tamoyilidir. Ushbu tamoyil milliy vatanparvarlikni deklarativ tushunchadan amaliy shaxsiy sifatga aylantirishga xizmat qiladi.

Shu asosda quyidagi ilmiy-amaliy xulosalarga kelindi:

1. Milliy vatanparvarlik o‘quvchining bilim, qadriyat, motivatsiya, faoliyat va refleksiya sifatining integrativ natijasidir.
2. Vatanparvarlik tarbiyasida o‘quvchining faol subyekt sifatidagi pozitsiyasini ta’minlash asosiy pedagogik shartlardan biridir.
3. Maktab maslahatchisi o‘quvchilarning ijtimoiy tashabbuslarini pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlovchi muhim subyekt sifatida qaralishi mumkin.
4. Loyiha, debat, tadqiqot, ijtimoiy aksiya, muzey-pedagogika, media-loyiha va volontyorlik faoliyatidan foydalanish vatanparvarlikni amaliy faoliyat bilan bog‘lash imkonini beradi.
5. Milliy vatanparvarlikni baholashda bilim bilan bir qatorda qadriyatli munosabat, motivatsiya, faoliyat va refleksiya ko‘rsatkichlarini hisobga olish zarur.
6. Milliy vatanparvarlik tarbiyasi milliy qadriyatlarni umuminsoniy qadriyatlar, bag‘rikenglik, tinchlik va inson qadr-qimmatiga hurmat bilan uyg‘unlashtirgan holda tashkil etilishi kerak.
7. Taklif etilgan modelni tajriba-sinov asosida tekshirish, uning validligi va samaradorligini statistik mezonlar orqali aniqlash keyingi tadqiqotlarning muhim yo‘nalishi hisoblanadi.

TAVSIYALAR

Maktab maslahatchilari faoliyatini takomillashtirish maqsadida:

“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

1. Har bir maktabning tarbiyaviy ish rejasiga milliy vatanparvarlikni shakllantirishga qaratilgan uzoq muddatli loyiha faoliyatlarini kiritish.
2. O‘quvchilarni tayyor tadbirlarga emas, tadbir va loyihalarni rejalashtirish hamda tashkil etishga faol jalb qilish.
3. “Mening Vatanimga foydali tashabbusim” kabi o‘quvchi loyihalari bankini yaratish.
4. Maktab maslahatchilari uchun vatanparvarlik tarbiyasi metodikasi bo‘yicha maxsus malaka oshirish modullarini ishlab chiqish.
5. Milliy tarix va madaniyatga oid raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish.
6. Oila – maktab – mahalla – madaniyat muassasalari hamkorligini tizimli yo‘lga qo‘yish.
7. O‘quvchilarning vatanparvarlik darajasini yil boshida va yil oxirida diagnostika qilish.
8. Baholashda o‘tkazilgan tadbirlar sonidan ko‘ra o‘quvchining shaxsiy rivojlanishi va amaliy faoliyatiga ustuvor ahamiyat berish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. **Global Citizenship Education: Preparing Learners for the Challenges of the Twenty-First Century**. Paris: UNESCO, 2014. [UNESCO rasmiy manbasi](#)
2. O‘zbekiston Respublikasi. **Ta’lim to‘g‘risidagi** Qonun. O‘RQ–637-son. 2020-yil 23-sentabr.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabdan tashqari ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–277-son qarori. 2025-yil 8-sentabr. [LexUZdagi PQ–277-son qaror](#)
4. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirining “O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabdan tashqari ta’limni yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2025-yil 8-sentabrdagi PQ–277-son qarori ijrosi haqida”gi 368-son buyrug‘i. 2025-yil 30-sentabr.

**“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO
TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”**

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

5. Grevzeva G.Y., Tsiulina M.V. Social-Pedagogical Conditions of Schoolchildren’s Civil and Patriotic Education // **Modern Problems of Science and Education**. 2016. No. 6.
6. Mavlyanov U.S. Principles of Improving the Methodology of Patriotic Education // **International Journal of Pedagogics**. 2025. Vol. 5. Issue 4. P. 230–233.
7. Mavlyanov U.S. The Personal Example of the Teacher in Patriotic Education // **European International Journal of Pedagogics**. 2025. Vol. 5. Issue 4. P. 149–152.
8. Shikanova A.N., Kuznetsova L.V., Kuznetsova N.A. Elementary School Students’ Patriotic Education as a Form Factor of Value-Semantics Competence. 2020.
9. Kurochkin S.V., Podymova O.A. Optimization of Organizational and Pedagogical Conditions for the Formation of Patriotism among High School Students // **Pedagogical Education**. 2024. Vol. 5. No. 2. P. 235–242.
10. Qadamboyeva H. Talabalarning milliylik asosida Vatanga muhabbat tuyg‘usini shakllantirish mexanizmi // **Acta NUUz**. 2025. 1(1.8). B. 117–119.
11. Peresada O.V. Civic Identity Formation among Grade Schoolers through the Implementation of the Extracurricular Activities Programme of Literary Orientation // **Pedagogy. Theory & Practice**. 2023. Vol. 8. Issue 9.
12. UNESCO. **Recommendation on Education for Peace and Human Rights, International Understanding, Cooperation, Fundamental Freedoms, Global Citizenship and Sustainable Development**. Paris: UNESCO, 2023. [UNESCO rasmiy sahifasi](#)
13. UNESCO. **Global Citizenship Education: Advocacy, Practice and Awareness Handbook for Teachers**. UNESCO Office Bangkok and APCEIU, 2022. [UNESCO rasmiy manbasi](#)
14. UNESCO. **Global Citizenship Education: Taking it Local**. UNESCO, 2018.

**“GLOBAL ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR: FANLARARO
TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR”**

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi

publishers.uz

15. UNESCO. **How Culture and Arts Education Shapes Global Citizenship.**
UNESCO, 2026.
16. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining **“Kelajak” markazlari faoliyatini tartibga solishga qaratilgan ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to‘g‘risidagi 776-son qarori.** 2025-yil 10-dekabr.